

Utredning om läns-gemensam verksamhet (s.k. ”MiniMaria”) i Dalarna för barn och unga med skadligt bruk- och beroendeproblematik

---

Henrietta Forsman och Caroline Mörk, Utvecklingsledare, Avd Hälsa och välfärd/RSS Dalarna

Junia Joffer, Folkhälsoanalytiker och utredare, Hållbarhetsavdelningen

Länschefsnätverket 2023-06-15

Syfte och mål – uppdrag MiniMaria

Syfte

Uppdraget syftar till att utreda förutsättningarna för samverkan kring en MiniMaria-verksamhet med utgångspunkt i den förestående omorganiseringen av akutpsykiatri och hur denna skulle kunna integreras med hela vårdkedjan för den unga målgruppen.

Mål

Att utredningen utgör ett ändamålsenligt underlag för att fatta beslut om huruvida en MiniMaria-verksamhet kan starta i Dalarna samt vilka övergripande förutsättningar som då bör vara uppfyllda.

Frågeställningar uppdrag MiniMaria

- Kartläggning av målgruppen
  - Hur ser målgruppen för en MiniMaria-verksamhet ut i länet?
  - *(Vilka lokala skillnader (mellan kommuner) finns avseende målgruppen?)*
- Vilka förutsättningar finns inom ramen för akutpsykiatrins omorganisering i relation till de förutsättningar som behöver vara uppfyllda för en välfungerande MiniMaria-verksamhet?
- Hur skulle en MiniMaria-verksamhet i Dalarna kunna utformas anpassad till länets geografiska kontext?

Resultat - Målgruppsanalys

Uppdrag MiniMaria och Samsjuklighet i samverkan med Hållbarhetsavdelningen

Syfte målgruppsanalys

Att beskriva bruk samt skadligt bruk och beroende hos unga med komplex problematik i Dalarnas län.

Frågeställningar målgruppsanalys

- Hur kan ungas bruk samt skadligt bruk och beroende beskrivas?
- Hur kan grupper av unga i riskzonen för skadligt bruk och beroende beskrivas när det gäller kopplingen till kända risk- och skyddsfaktorer?
- Vilka kopplingar finns till allmänt hälsotillstånd, livstillfredsställelse och socioekonomi?
- Finns det könsrelaterade skillnader?

Datakälla ungdomar - LUPP

LUPP - Lokal uppföljning av ungdomspolitiken

- Genomförs av MUCF i samarbete med kommuner och regioner
- Ålder: 13-16 samt 16-19
- Inte bara uppföljning av ungdomspolitiken utan också uppgifter om hälsa, sociala relationer, socioekonomi, levnadsvanor etc.
- År 2021 deltog 6 451 elever i Dalarna (3 867 i högstadiet och 2 584 i gymnasiet)

Population

- Studiepopulation

6 163 personer (flickor n=2 986, pojkar n=3 060, annan könsidentitet n=117).

- Totalpopulation i Dalarna

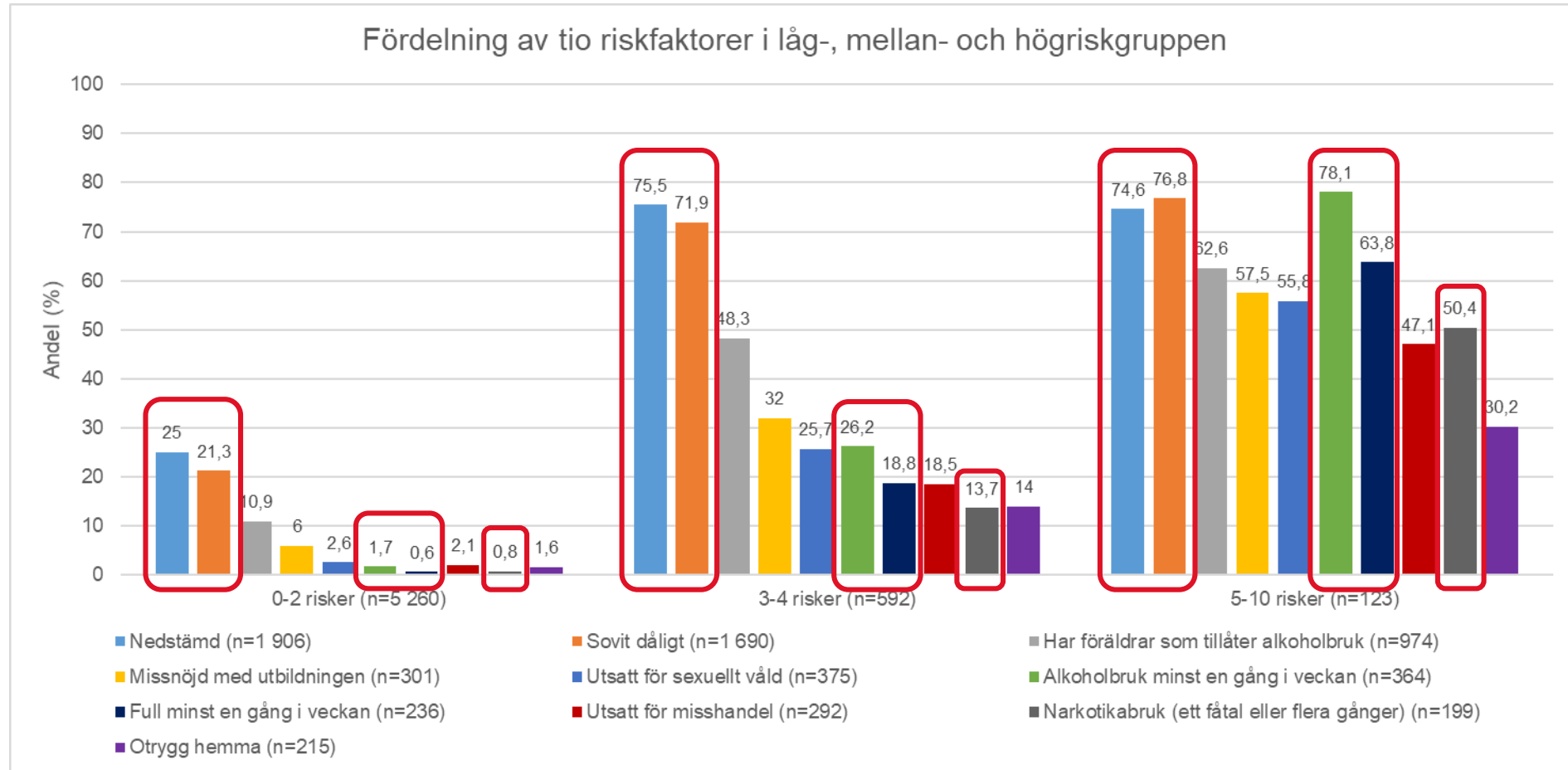
Antalet individer i Dalarna 31/12 2021 i åldersgruppen 13-19 år:
22 846 personer

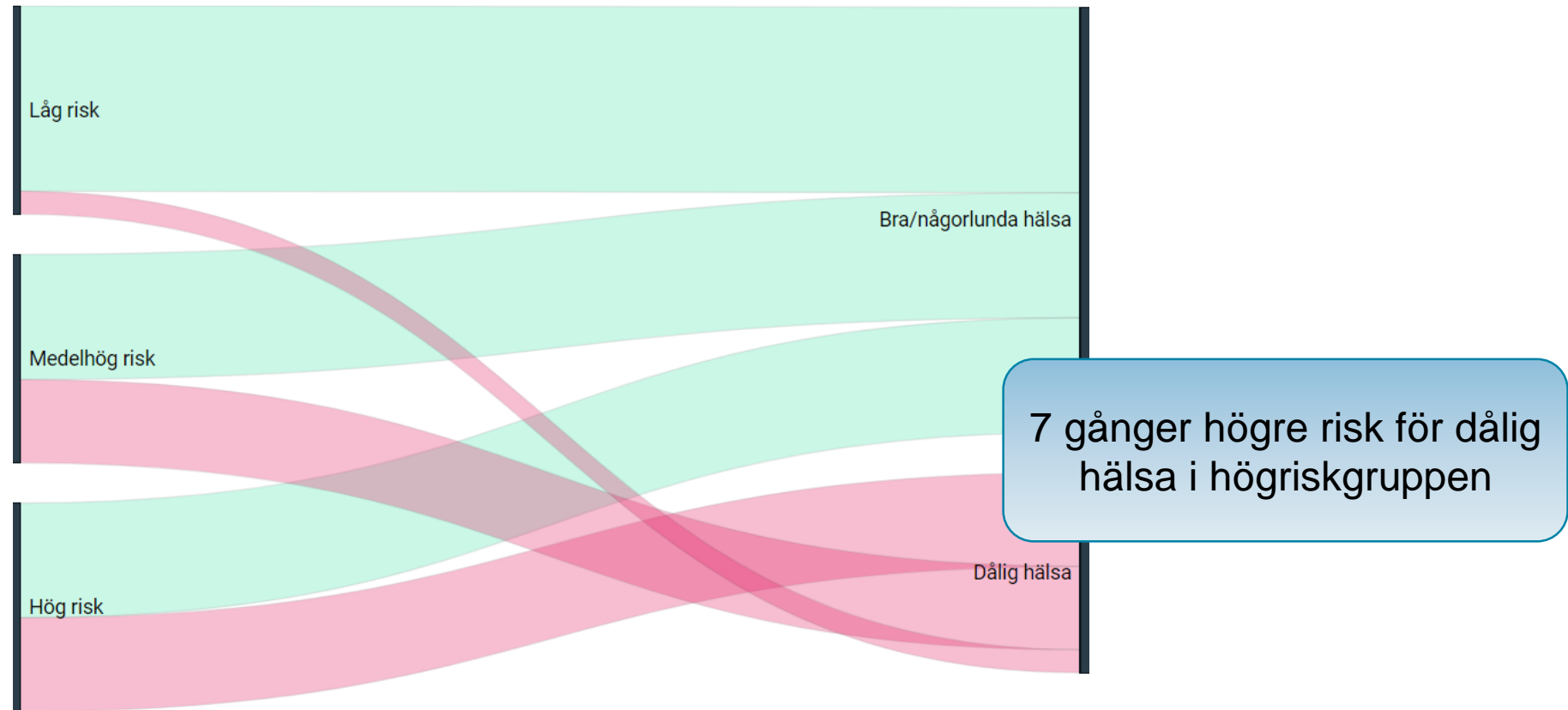
Tio risker – att illustrera utsatthet

1. Har du någon gång **använt narkotika** (utan läkarordination)?
2. Hur ofta brukar du göra följande? (**Dricka starköl, starkcider, alkoläsk, vin eller sprit**).
3. Hur ofta dricker du så mycket alkohol att du känner dig **full**?
4. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna? (Känt dig **nedstämd**).
5. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna? (**Sovit dåligt** på natten).
6. **Får du dricka alkohol** för din/dina föräldrar eller vårdnadshavare?
7. Nu vill vi att du tänker tillbaka på de senaste sex månaderna. Har något av detta hänt dig? (Jag har blivit **utsatt för misshandel**).
8. Nu vill vi att du tänker tillbaka på de senaste sex månaderna. Har något av detta hänt dig? (Jag har blivit **utsatt för sexuellt våld/utnyttjande**).
9. Hur nöjd eller missnöjd är du med ditt liv när det handlar om följande? (**Skolan**).
10. Hur ofta känner du dig **trygg** på följande ställen? (I **hemmet**).

Låg-, mellan- och högriskgruppen

Självskattad hälsa

Sammanfattning målgruppsanalys

- Lågriskgruppen var störst (89%)
De flesta unga har få riskfaktorer.
- Unga tillhörande högriskgruppen (2%) skiljer sig tydligt från övriga avseende bruk av både alkohol och narkotika.
- Även i analysen av riskgrupperna i relation till de tre utfallen självskattad hälsa, livstillfredsställelse och ekonomisk oro, sticker högriskgruppen ut med sin ökade risk.
- Könsskillnader!
Gruppen med annan könsidentitet ett särskilt observandum.

Hur många kan det handla om egentligen...?

En grov uppskattning av antalet individer detta skulle motsvara i Dalarna, inom åldersgruppen 13-19 år, är för **högriskgruppen 503 personer** (2,2% av totalpopulationen) och för **mellanriskgruppen 2307 personer** (10,1% av totalpopulationen).

Kompletterande data från CAN:s skolundersökning gällande bruk av **läkemedel** utan läkarordination samt **spelproblem** indikerar att detta skulle beröra totalt ca 200-300 unga i Dalarna i årskurs nio samt gymnasiets andra år.

Men mörkertalet sannolikt stort!

Förutsättningar och rekommendationer

Förutsättningar

Bred enighet avseende behovet och nyttan.

MiniMaria-verksamhet skulle innebära samverkans- och samordningsvinster avseende insatserna till målgruppen.

Det är högst troligt att det integrerade och tvärprofessionella arbetssättet skulle skapa bättre förutsättningar för ändamålsenliga insatser, jämfört med förutsättningarna i dagsläget och jämfört med vad var och en av parterna själva skulle kunna stå för/åstadkomma för den enskilde.

- BUP:s roll i relation till målgruppen behöver stärkas.
- Sammanhållen vårdkedja, integrerade arbetssätt och struktur för samverkan kring målgruppen saknas i dagsläget

Förutsättningar forts

- Lokalisering och geografi
  - Tillgänglighet, låg tröskel, huvud- och närmottagningar, digitala arbetssätt
  - Att nå ut och att nå förbi tex språk- och kulturbarriärer
  - Nyttjande av redan befintliga lokaler (kommunerna och/eller regionen) – tex ungdomsmottagningar, vårdcentral och socialtjänst
  - Hela vårdkedjan – tillgång till slutenvårdsplatser
- Kompetens och bemanning
  - Sjuksköterske- och socionomkompetens + läkare, psykolog och ev barnmorska
  - Specifik kompetens/tidigare erfarenhet alt kompetenshöjning
  - Turnerande team

Förutsättningar forts

- Samverkan
  - Struktur och organisering – avtal., rutiner, PM
  - Samsyn och gemensam grund
  - Utbyte av perspektiv och förhållningssätt
  - Smidig tillgång till rätt kompetens – snabbare och kortare kontaktvägar
- Dokumentation och sekretess
  - Säkerställ samma information i både kommunens och regionens system
  - Informerat samtycke kring sekretess och samverkan
  - Gemensamma verktyg – tex UngDOK

Förutsättningar forts

- Erfarenheter från etablerade verksamheter i samverkan
  - LOVIS och IBM - vuxna
  - Behandlingsmodellen MOVE
- Omorganisationen av akutpsykiatri och den psykiatriska heldygnsvården
  - Inga beslut
  - Beslutsunderlag som inkluderar tänkbar etablering (lokaler, flöden osv) samt behov av slutenvårdsplatser hos BUP
- Ungdomshälsan
  - Potential att inkludera målgruppen

Förutsättningar forts

- Ungdomsmottagningarna
  - Digitala arbetssätt via appen "Ung i Dalarna"
- God och nära vård för barn och unga
  - Behov av förbättrad och förtydligad samverkan första linjen och specialistnivå
  - "En väg in" för barn och unga med psykisk ohälsa – smidigare kontaktvägar och "triagering"

Förutsättningar forts

- BUP – privat aktör
  - SIP är en styrka
  - Efterfrågar uttalade rutiner/riktlinjer för samverkan
  - Förtydligande krävs av deras ansvar och uppdrag att behandla denna målgrupp → socialtjänsten
- Polisen
  - Möter en del av målgruppen som andra sällan möter – kan slussa vidare/motivera till kontakt med MiniMaria
  - Arbets sätt i samverkan med tex ungdomsstödjarna och socialtjänsten
  - Satsning på områdespoliser

Vägledande rekommendationer

- Förankra brett och över tid
  - Plan för löpande förankring – tjänsteledning, politisk ledning, verksamhetsnära ledning
  - Beslut i samverkansorgan såväl regionalt som i respektive organisation
- Etablera partsgemensam arbetsgrupp för konkretisering av arbetet
  - Verksamhetsnära chefer och sakkunniga tjänstepersoner
  - Framtagande av projektplan som grund för etableringsprocessen
  - Aktörer i samverkan – Primärvård, Ungdomsmottagning, Socialtjänst, BUP
  - Formella kontaktvägar skola/elevhälsa, polis m fl.
  - Beslut om och planering för resursbehov

Vägledande rekommendationer, forts

- Säkerställ brukarmedverkan
  - På system, verksamhets- och individnivå
- Formulera verksamhetsuppdrag och målgrupp för verksamheten
  - Ta tillvara målgruppsanalysen
- Besluta om huvudmannaskap för verksamheten
  - En eller flera
  - Särskild hänsyn till regionens förutsättningar inom ramen för akutpsykiatri, överväg vid behov flera alternativa sätt att säkerställa slutenvårdsdelen, tydliggör BUP:s roll
  - Ställningstaganden för kommunerna
- Upprätta avtal
  - Åtaganden, uppdrag/roller, resurser

Vägledande rekommendationer, forts

- Etablera samverkansformer och arbetssätt
  - SIP
  - Avstamp i redan befintliga integrerade arbetssätt
  - Sömlös och sammanhållen vårdkedja
  - Formulera "hur:et" inom ramen för regionala- och lokala samverkansöverenskommelser (RÖK och LÖK)
- Säkerställ tillgänglighet, bemanning och arbetssätt
  - Lokaler/ samlokalisering
  - Geografisk(a) placering(ar)
  - Digitala arbetssätt

Vägledande rekommendationer, forts

- Etablera en evidensbaserad praktik
  - Insatser på lika villkor – hänsyn till målgruppens heterogenitet och skillnader kopplat till kön
  - Följ aktuellt kunskapsläge i dialog med andra Maria-verksamheter och forskningen kring dessa
- Implementera systematiskt och följ upp hur det går
  - Utarbeta implementeringsplan inkl plan för uppföljning
  - Systematisk uppföljning (SU) på såväl individ- som verksamhetsnivå